

**BOSHLANG'ICH MAKTABDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMDAN
FOYDALANISH INTEGRATSIYA TA'LIM JARAYONINI
QULAYLASHTIRISHNING MUHIM PRINSIPLARI SIFATIDA**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti pedagogika fakulteti
pedagogika yo'nalishi 102-guruh 1- bosqich talabasi*

Tilakova Munisa Esonovna

Anotatsiya. Boshlang'ich maktabda integratsiyalashgan ta'limdan foydalanish integratsiya ta'lim jarayonini qulaylashtirishning muhim prinsipi sifatida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: integratsiya, differentsiatsiya, boshlang'ich oraliq va yakuniy integratsiya.

Kirish. Mustaqil o'zbekistonimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar ma'naviy-axloqiy yo'nalishlarini ham keng rivojlantirishni taqozo etmoqda. Chunki bu demokratik insonparvarlik jamiyat qurishning muhim omillaridandir. Mamlakatimizda xalq ta'limi tizimida uzluksizlik yuzaga keldi. U zamonaviy innovatsion va integratsion texnologiyalar asosida takomillashtirilmoqda. Ayniqsa boshlang'ich ta'limni yuqori darajaga ko'tarish muhim ahamiyat kasb etayotir darhaqiqat kelajagimizning ta'limning poydevori bo'lgan boshlang'ich maktabda ilm olayotgan o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy jihatdan mustahkam tarbiyalanishi barkamol avlod bo'lib yetishishiga ko'p jihatdan bog'liqdir maktab yoshidagi o'quvchilarning komil inson darajaga ko'tarishga intilish ma'naviyat sarchashmalaridan bahramand qilish milliy bahramand qilish milliy va umuminsoniy qadriyatlarimizga sodiq qilib tarbiyalash istiqloqlning talabidir buning uchun o'qituvchining o'zi ham yetuk pedagogik mahoratga ega bo'lishi isak insonning fazilatlarini o'zida mujassam etmog'i lozim bugungi kunda ya'ni ta'lim-tarbiyaning hozirgi zamonaviy bosqichida o'qituvchining ishlash tizimi tubdan o'zgarimoqda va pedagogik texnologiyalar integratsiyalar innovatsiyalar

amaliyotda keng qo'llanilmoqda aloqadorlik ta'minlangan sharoitda o'quvchilarning egallangan bilimlari samarali rivojlanishi bilan bir qatorda ularning idrok etishi qobiliyati faolliklari qiziqishlari aqliy intellektual imkoniyatlari ortishiga erishiladi o'quv fanlararo aloqadorlikni turli o'quv predmetlari bo'yicha o'quv dasturlari darsliklar mutanosibligini ta'minlovchi didaktik imkoniyati sifatida tushunish lozim shuni alohida ta'kidlash kerakki mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki yillaridanoq yosh avlodni har tomonlama insonlar qilib tarbiyalashga alohida e'tibor qaratmoqda bu borada o'zbekiston respublikasi konstitutsiyasining yoshlarni qo'llab-quvvatlashga doir undan ortiq moddasi yoshlarga oid davlat siyosatining asoslari to'g'risida ta'lim to'g'risidagi qonunlarining mantiqiy davomi bo'lgan maktab ta'limini rivojlantirish davlat umumiy dasturi 2008-2012-yillarda uzluksiz mi mazmunini modernizatsiyalash va ta'lim tarbiya samaradorligini yangi sifat darajasiga ko'tarish dasturi hamda prezidentimizning ta'lim sohasiga tegishli qator farmonlar va hukumat qarorlari mavjud ular keng miqyosda hayotga tadbiiq etilib ta'limning mazmun-mohiyati tubdan o'zgarimoqda bu esa ta'lim-tarbiya jarayoniga yangicha mazmun olib kirishni yangicha talqinlar ilg'or tajribalarni amaliyotga tadbiiq etishni talab qiladi integratsiyalash lotinchi integir umumiylik integeri umumiy ishni to'ldirish yaratish tiklash demakdir ta'lim mazmunidagi uyg'unliklarni ta'minlash muammolarni ham integratsiyalashishning shug'ullanadigan sohasi hisoblanadi tushunchalarni umumlashtirishni o'rgatish ta'lim va tarbiyada esa bilimlar tushunchalar ko'nikmalar va malakalarini shakllantirishlarini umumlashtirib qonun yoki qoida ko'rinishiga keltirishni amalga oshiradi integratsiya g'oyasi 18-asrning 20 yillarida ingliz olimi gespencer tomonidan fanga kiritilgan.

Muammosini hal etish borasida olimlar bir muncha ishlarni amalga oshirganlar rivojlangan davlatlarda ta'lim mazmunini integratsiyalash borasida muhim va dolzarb ishlar amalga oshirilgan angliya yaponiya vengriya ko'ng davlatlarda ta'lim mazmunini integratsiyalashga erishilgan.

Integratsiyalash tushunchasi muhim ilmiy termin bo'lib u umumlashtirish xulosalashlarda metodologik vosita bo'lib hisoblanadi chunki uning yordamida

jarayon va hodisalar mazmunlari orasidagi umumiy uyg'unlik algoritmlari yaratiladi pedagogik tadqiqotlarda tadqiqot obyekti va metodologiyasiga tegishli ma'lumotlar o'rtasidagi aloqadorliklarini o'rnatish masalalarini hal etishda integratsiyalashdan foydalaniladi tadqiqot ishlarini bajarishda va turli fanlardagi ta'lim mazmunlarini umumlashtirish va to'ldirishda integratsiyalash jarayoni doimo qo'l keladi va ko'zlangan maqsadga erishishni kafolatlashga yordam beradi integratsiya o'qitishning maqsad va omillarini bir butun qilib birlashtirish integratsiya tushunchasi quyidagi ikki xil jarayoni sifatida talqin etiladi birinchidan tizim organizmning alohida tabaqalashtirilgan qismi va vazifalarning bog'liqlik holatini bildiruvchi tushuncha va shu holatga olib boruvchi jarayon ikkinchidan tabaqalashtirish jarayonlari bilan birga amalga oshirilayotgan fanlarni yaqinlashtirish jarayoni. Hozirgi kunda boshlang'ich maktab ta'limini integratsiya qilish haqida ko'p gapiryapti u tushuncha kichik maktab o'quvchisi atrofdagi olamni bir turkimligi chaqabul qiladi uning uchun tabiatshunoslik rost qila musiqa va boshqa o'quv predmetlarining nomi emas balki atrofdagi olam obyektlarning tovushlar ranglar hajmlarning turli tumaniga mavjuddir bolalarning tabiat va kundalik hayotdagi barcha narsalarning bog'liqligini ko'rishga o'rgatish kerakligini o'qituvchi sezadi va biladi. Ta'limni integratsiyalashning asosiy maqsadi boshlang'ich maktabdayoq tabiat va jamiyat haqidagi yaxshi. tasavvur asoslarini qo'yishi va ularning rivojlanishi qonunlariga o'z munosabatlarini shakllantirishdir mana shuning uchun kichik maktab o'quvchisi predmet yoki voqelik hodisalarining bir necha tomondan ko'rish muhimdir mantiqiy va emotsional tomondan badiiy asarda va ilmiy ommabop maqolada biologsiz ustasi rassom musiqachi nuqtai nazaridan va boshqalar asosiy fanlarni o'zlashtirish va olamdagi bor narsalarning qonuniyatlarini tushunishda predmetlari ichidagi va predmetlararo aloqalarni o'rnatish ta'limga integratsiyalashga yondashuvning metodik asosidir. Hozirgi kunda bir qator predmetlari uchun umumiy bo'lgan tushunchalar orasidagi aloqalarni o'rnatish psixologik va metodik asosiy bo'lgan integratsiyalangan darslar tizimini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish lozim shu bilan birga predmetlararo aloqalar dars tarkibi darajasida o'rgatilishi va zarur o'qitishning vositalari bilan

ta'minlanishi kerak.

Jahon maktabi iqtidorli o'quvchilardan farqli bo'lgan nogiron aqliy rivojlanishda og'ishgan kabi anormal bolalar taqdiriga ham alohida e'tibor bilan qaraydi bunday bolalar uchun maxsus differentsial ta'lim maktab faoliyatining muhim yo'nalishidir aqshda 1990-yillar boshlarida 4 yarim million nogiron bolalar jamoat maktablarida tahsil oldilar ularning ichida eng katta guruhni yengil miya shikastlanishi oqibatida o'qishga qiynalayotgan bolalar tashkil etadi undan keyin nutqida kamchiligi bo'lganlar aqli zaiflar jismoniy nogironlar va boshqa bolalar turadi

Bu yerda nogiron bolalarning ta'limi haqidagi qonun qabul qilindi va yirik subsidiyalar 30224 ajratildi maktablardan nogiron bolalar bilan ishlash bo'yicha psixologlar sotsiologlar va boshqa mutaxassislar ishlay boshladilar nogironlarni o'qitish uchun yangi texnika kompyuterlar joriy qilindi nogiron bolalarning bir qismi oddiy maktabdan tashqarida o'qitilsa qismi uchun alohida sinflar tashkil etildi

Zamonaviy sharoitlarda fanlarni o'qitishda ularning integratsiyasini ta'minlashga yetarli e'tibor berilmay kelmoqda o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi o'quv rejalaridagi fizika va elektrotexnika kimyo va materialshunoslik kabi fanlar ham tizimli o'zaro bog'liqlikni taminlanmagan tegishli o'quv rejalarida ushbu fanlarni o'qitishning vaqt bo'yicha muvofiqlashtirilishi yoki fanlar mazmunini qisman uyg'unlashtirishga oid tadbirlar bilan cheklanmoqda uni tubdan hal qilish uchun esa talabalar egallaydigan bilimlari yuqori sifat darajasini ta'minlovchi o'quv fanlari integratsiyasining zaruriy shart-sharoitlari shakl mazmun va vositalarini ishlab chiqish talab etilmoqda zamonaviy didaktika o'quv fanlarini integratsiyalashga bir qancha yondashuvlarni taklif qiladi biroq hali bu jarayonining 10 e'tirof etilgan mazmuni shakl va vositalari yaratilgan emas ko'pchilik pedagog olimlar ta'limdagi integratsion jarayonlarni o'rganish dav fundamental fanlarni integratsiyalashdagi tasavvurlardan kelib chiqqan holda ish ko'radilar bu holat integratsiyaning dastlab fundamental tarmoqlarda amalga oshib keyinchalik pedagogika sohasiga tarqalganligi bilan izohlanadi ta'kidlash joizki o'quv fanlari ilmiy fanlardan farq qiladi faqat bu farq ular mazmunida emas balki bilimlarning berilish shakli hajmi va bayon qilinishi chuqurligida o'z aktini topadi o'quv fanini o'rganishdan maqsad

fundagi o'quvchini fundagi obyektiv yangilik bilan tanishtirish emas balki unda subyektiv yangilikka ega bo'lgan bilimlarni shakllantirishdan iborat.

Xulosa.

Ta'limni integratsiyalash fikri xalq ta'limida tabaqalashtirish va individuallashtirish bilan birga muhokama qilina boshladi agar boshlang'ich ta'limni tabaqalashtirish asosida kitob darslik va boshqa adabiyotlar bilan mustaqil ishlashga tayyorgarlik darajasi hamda kichik maktab yoshida o'quvchilar qiziqishlarini faollashtirish yotsa integratsiyaning asosida esa turli fanlarni o'rganish obyektlari bo'lgan ba'zi umumiy tushunchalarni chuqurlashtirish aniqlashtirish va kengaytirish kabi vazifalari yotadi hozirgi kunda bir qator o'quv predmetlari uchun umumiy bo'lgan tushunchalar orasidagi aloqalarni o'rnatish psixologik va metodik asosga ega bo'lgan integratsiyalangan darslar tizimini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazishni taqozo qiladi shu bilan birga predmetlararo aloqalar dars tarkibi darajasida o'rgatilishi va zarur o'qitish vositalari bilan ta'minlanishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Xodjaev.B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik-T.,Sano-Standart", 2017-yil
- 2.Ibrimov X. Quronov M . Umumiy pedagogika. Darslik-T., Sahnof" . 2023 - yil. 416 - bet